

СЛОЎНІК ТЭРМІНАЎ

Антаблемент — бэлечнае перакрыццё пралёта альбо завяршэнне сцяны, што складаецца з архітрава, фрыза і карніза; з'яўляецца гарызантальнай часткай архітэктурнага ордэра.

Анфіладная кампазіцыя (анфілада) — такое размяшчэнне сумежных пакояў у інтэр'еры, калі дзверы знаходзяцца па адной прамой лініі і ўтвараюць скразны праход.

Апсида — паўкруглая альбо многавугольная частка будынка, якая выступае за межы сцяны і мае ўласнае перакрыццё. У хрысціянскіх храмах складае алтарную частку.

Арміраваны — зроблены пры дапамозе арматуры, каркаса і да т. п.

Архітраў — ніжняя з трох гарызантальных частак антаблемента; звычайна знаходзіцца на капітэлях калон.

Атык — сценка над верхнім карнізам, якая завяршае фасад.

Базіліка — выцягнутая пабудова прамавугольнай формы культавага альбо грамадскага прызначэння. Удоўж падзяляецца на тры альбо пяць нефаў (аддзелаў), адлучаных слупамі, аркадай, калонамі. Галоўны (сярэдні) неф вышэйшы за бакавыя.

Бельведэр — невялікая вежа над будынкам альбо асобная невялікая пабудова ў парку ці іншым месцы на ўзвышшы; прызначалася для агляду наваколля.

Вальмавы дах — чатырохспадны дах, у якога спады па доўгім баку будынка маюць форму трапецыі, а па кароткім — трохвугольніка. Існавала некалькі камбінацый вальмавых дахаў.

Валюты — пластычныя аздабленні ў выглядзе спіральных завітоў.

Веерная структура горада — такая структура, калі горад разбудоваецца адначасна ўперад і ў бакі ў адным напрамку ад

гістарычнага цэнтра і ўтварае ў плане кампазіцыю, што нагадвае раскрыты веер.

Гарэльеф — скульптурны альбо арнаментны рэльеф, у якога выпуклая выява выступае над плоскасцю фону больш чым напалову свайго аб'ёму.

Дамінанта — у архітэктуры асноўная (дамінуючая) кампазіцыйная частка складанай пабудовы, комплексу ці гарадской забудовы.

Дахоўка — гліняныя пліткі, якімі пакрывалі дахі ў сярэднявеччы.

Інтэр'ер — унутраная па-мастацку і архітэктурна аформленая прастора будынка.

Калегіум — тып закрытай навучальнай установы; сярэдняя школа ў езуітаў.

Кантрафорс — слуп альбо вертыкальны выступ, часцей за ўсё скошаны ці ступеньчаты, які падпірае сцяну, надае ёй устойлівасць і засцерагае ад разлому пад цяжарам скляпення. Рабіліся ўздоўж сцен і па вуглах будынка.

Капа — даўнейшая беларуская адзінка лічэння, адпавядае шасцідзiesiąці.

Капітэль — верхняя частка вертыкальнай апоры, на якой размешчана гарызантальная нагрузка (бэлька, архітраў).

Карніз — гарызантальны выступ, які завяршае сцяну будынка, аконныя, дзвярныя праёмы; верхняя частка антаблемента, размешчаная над фрызам.

Картуш — у архітэктуры ляпное ўпрыгожанне ў выглядзе шчыта, не зусім разгорнутага скрутка, харугвы і да т. п., на якіх часам нанесены эмблемы, надпісы, знакі, арнамент і іншыя аздобы.

Крыжовыя скляпенні — такі від скляпення, які ўтвараецца ад перакрывавання двух цыліндрычных скляпенняў; складаецца з чатырох склепчатых частак, якія злучаюцца ў форме крыжа.

Культурны слой — слой зямлі, які адклаўся ў выніку жыццядзейнасці чалавека і заключае ў сабе рэчы і прадметы гэтай жыццядзейнасці.

Лёхі — падземныя сховы, памяшканні, тунелі, сутарэнні; норы, пячоры.

Мянеск (Менеск) — назва легендарнага волата-чарадзея, які, паводле падання, заснаваў Мінск.

Неф — падоўжаны ўнутраны аб'ём базілікі і іншых будынкаў, выдзелены сценамі, каланадай альбо аркадай.

Паліхромны — шматколерны.

Пандус — нахіленая пляцоўка для пад'езду брычак, карэт, аўтамабіляў пад парадныя дзверы; часам выдзялялася каланадай, балюстрадай, бардзюрам і да т. п.

Пілястра — вертыкальны выступ у сцяне ў выглядзе чатырохкантовага слупа, апрацаванага ў форме ордэрнай калоны, г. зн. з базай (асновай), ствалом, капітэллю (завяршэннем), часам з канялюрамі (падоўжанымі жалабкамі).

Плябанія — парафіяльны дом, у якім жыве ксёндз — плябан.

Порцік — навес (звычайна над уваходам у будынак), які падтрымліваецца каланадай; адкрытая галерэя, што прымыкае да будынка.

Празеліт — чалавек, які прыняў новую веру.

Пярэспа — невялікая рэчка (цяпер не існуе), левы прыток Свіслачы. Упадала ў Свіслач ля Старажоўкі ў раёне Старавіленскага тракта. Згодна легендзе, на ёй стаяў млын Мянеска.

Радыяльная структура горада — такая структура, якая ўтвараецца, калі горад разбудоўваецца раўнамерна ва ўсе бакі (па ўсіх радыусах) вакол свайго гістарычнага цэнтра.

Развор — праём (адтуліна) у сцяне для акна альбо дзвярэй.

Ратонда — круглая пабудова, накрытая купалам.

Роўніца — плоскасць сцяны.

Руст — груба абчасаны камень альбо яго імітацыя; ужываўся для абліцоўкі сцен будынка.

Сугарэнне — падвал, склеп, скляпенне.

Тэктоніка — 1) будаўнічае мастацтва; 2) адпаведны характар аб'ёму і канструкцыі пабудовы.

Філёнчаты — аздоблены прамавугольнымі лінейнымі альбо фігурнымі рамкамі; напрыклад, развор акна, праём дзвярэй альбо дэкор на плоскасці сцяны.

Франтон — трохвугольная верхняя частка фасада будынка, абмежаваная з бакоў двухспадным дахам і знізу карнізам.

Фрыз — сярэдняя частка антаблемента; размешчана паміж архітравам і карнізам; часта ўпрыгожвалася арнамантам і гарэльефам.

Фундацыя — грашовое ўкладанне, дарэнне грошай на пабудову царквы, касцёла, манастыра, капліцы і да т. п.

Шчыпец — верхняя тарцовая трохвугольная частка сцяны будынка, абмежаваная двухспадным дахам.

Юрыдыка — тэрыторыя ў горадзе альбо ля горада з зямельнай плошчай і іншай нерухомай маёмасцю, якая з'яўлялася прыватнай уласнасцю (феадала, шляхціца, манастыра) і не падлягала юрысдыкцыі магістрата.